

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО, МЛАДЕЖТА И НАУКАТА

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

27 МАЙ 2010 г.

УВАЖАЕМИ УЧЕНИЦИ,

Тестът съдържа 25 задачи по български език и литература.

Задачите са два вида: със структуриран отговор с четири възможности за отговор, от които само един е верният, и с отворен отговор.

Отговорите отбелязвайте със син цвят на химикалката в листа за отговори. Можете да работите и върху тестовата книжка, но напомняме, че листът за отговори е официалният документ, който ще се оценява. Поради това е задължително верните според Вас отговори да отбелязвате внимателно в листа за отговори.

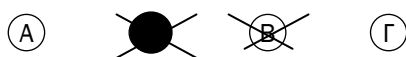
За да отбележите своя отговор, срещу номера на съответната задача зачертайте със знака **X** буквата на избрания от Вас отговор.

Например:

Ако след това прецените, че първоначалният Ви отговор не е верен, запълнете кръгчето с грешния отговор и зачертайте със знака **X** буквата на друг отговор, който приемате за верен.

Например:

За всяка от задачите с отворен отговор в листа за отговори е оставено празно място. Използвайте това място, за да запишете своя отговор.

Ако след това прецените, че записаният отворен отговор не е верен, задраскайте го с хоризонтална черта и запишете над него отговора, който според Вас е правилен.

Запомнете! Като действителен отговор на съответната задача се приема само този, чиято буква е зачертана със знака X. За всяка задача трябва да е отбелязан не повече от един действителен отговор.

ПОЖЕЛАВАМЕ ВИ УСПЕШНА РАБОТА!

Въпроси с избираем отговор

Прочетете текста и разгледайте таблицата, за да изпълните задачи от 1. до 4. включително.

Скъпоценните камъни се оценяват по красотата и по прецизността на обработката, затова външният вид е най-важното им качество. Една от характеристиките, които правят камъка красив или желан, е неговият цвят.

Аметистът е вид кварц. При продължително излагане на слънчева светлина постепенно губи цвета си. Използва се в бижутерията и е класиран в разред полускъпоценни камъни.

Рубинът е скъпоценен камък, чието оцветяване се дължи преди всичко на следите от хром. Според древните поверия рубинът е камък на живота, който защитава и от чума.

Името на сапфира произлиза от гръцката дума, назоваваща неговия цвят. Тези камъни много често се използват за украса на корони. Смятало се, че сапфирът символизира властта, верността и скромността, а през Средновековието го наричали „епископ на камъните“, тъй като вярвали, че олицетворява висшите духовни ценности.

Скъпоценни и полускъпоценни камъни

Цвят	Прозрачни камъни	Непрозрачни камъни
Безцветни или бели	диамант, топаз, планински кристал	бисер, опал
Черни		ахат, оникс
Червени	рубин	
Виолетови	аметист	
Сини и светлосини	сапфир	тюркоаз
Зелени	изумруд	нефрит
Жълти или оранжеви		кехлибар

1. Кое твърдение е вярно за връзката между текста и таблицата?

- А) И таблицата, и текстът съдържат една и съща информация.
- Б) Няма връзка между информацията в текста и в таблицата.
- В) Информацията от таблицата допълва информацията от текста.
- Г) Таблицата изцяло илюстрира съдържанието на текста.

2. Кое твърдение е вярно, като се има предвид информацията от текста и от таблицата?

- А) Рубинът е прозрачен полускъпоценен камък.
- Б) Аметистът е полускъпоценен камък с виолетов цвят.
- В) Топазът е един от непрозрачните камъни.
- Г) Кехлибарът е безцветен като планинския кристал.

3. В кой ред всички скъпоценни камъни са посочени в таблицата, но НЕ се споменават в текста?

- А) диамант, топаз, сапфир
- Б) кехлибар, нефрит, рубин
- В) опал, тюркоаз, аметист
- Г) изумруд, оникс, бисер

4. Допълнете твърдението, като имате предвид информацията от таблицата.

Името на сапфира произлиза от гръцката дума, назоваваща ..... цвят.

- А) червения
- Б) зеления
- В) синия
- Г) жълтия

5. Кое от изреченията е сложно съставно изречение с подчинено допълнително изречение?

- А) Вярваше в народната мъдрост, че денят се познава по сутринта.
- Б) Закъснях за училище, защото дълго чаках автобуса на спирката.
- В) От пресата научих, че гостуването на известната група се отлага.
- Г) За да участват в конкурса, учениците трябва да напишат реферат.

6. Какъв е видът на подчиненото изречение?

Забранено е да се говори с шофьора по време на пътуването.

- А) подчинено определително изречение
- Б) подчинено допълнително изречение
- В) подчинено обстоятелствено изречение
- Г) подчинено подложно изречение

7. Кое твърдение е вярно за изречението?

Знаех, че ще ме приюти, и му бях благодарен.

- А) Запетаята пред съюза *и* отделя подчиненото изречение в сложното смесено изречение.
- Б) Запетаята пред съюза *и* свързва главните изречения в сложното смесено изречение.
- В) Запетаята пред съюза *и* отделя еднородни части в сложното смесено изречение.
- Г) Запетаята пред съюза *и* отделя двете подчинени изречения в сложното смесено изречение.

8. В кое изречение подчертаният глагол е от свършен вид?

- А) Престанах да вярвам в чудеса.
- Б) Започнах да работя здраво.
- В) Продължих да тренирам усилено.
- Г) Искам да кажа цялата истина.

9. В кое изречение глаголните форми са в условно наклонение?

- А) Не давайте подкрепа на глупеца!
- Б) Ужасена от писъка, жената тичаше насам-натам.
- В) На заека му омръзнало да студува.
- Г) Бих пил вода и от планински извор.

10. Кое от посочените фразеологични словосъчетания означава *небрежно*?

- А) през куп за грош
- Б) от игла до конец
- В) на куково лято
- Г) като по ноти

11. Коя от подчертаните думи е употребена неуместно в изречението?

В одата А) „Опълченците на Шипка” Иван Вазов изобразява Б) хиперболизирано В) и грациозно Г) битката при Орлово гнездо.

12. С коя от думите може да се замени подчертаната дума, без да се промени смисълът на изречението?

Димитър добре се би в легията, но бе вироглав, не зачиташе реда. (Ст. Дичев „За свободата”)

- А) свиреп
- Б) своенравен
- В) своеобразен
- Г) срамежлив

13. Какъв е жанрът на творбата „Заточеници” от Пейо Яворов?

- А) ода
- Б) балада
- В) елегия
- Г) басня

14. Кое от посочените словосъчетания разкрива идеала на Ботевия лирически герой от стихотворението „На прощаване в 1868 г.”?

- А) „немили, клети, недраги”
- Б) „тиха бяла Дунава”
- В) „за правда и за свобода”
- Г) „по скали и по орляци”

15. В коя част от композицията на разказа „Една българка” са представени оценката на баба Илийца за стореното от нея и житейската съдба на внучето ѝ?

- А) в експозицията
- Б) в завръзката
- В) в кулминацията
- Г) в епилога

16. Кой от цитатите НЕ се отнася до образа на Странджата от повестта „Немили-недраги”?

- А) „... само кашляше упорито и пъшкаше...”
- Б) „... най-снажен, дълголик, сух, жълт...”
- В) „... един великан, който държеше висок червен байрак...”
- Г) „... висок мъж... с лукави, дръзки очи...”

17. Посочете НЕВЯРНОТО твърдение:

И двете творби на Иван Вазов – „Опълченците на Шипка” и „Една българка” –

- А) възхваляват достойния избор в робското време
- Б) внушават, че герои са само онези, които се борят с оръжие в ръка
- В) представят героичното човешко поведение
- Г) разкриват величието на българския национален характер

18. Каква представа за Алековия герой Бай Ганьо създава изразът *хем се кръсти, хем се усмихва*?

- А) набожен и весел
- Б) лицемерен и нахален
- В) притеснен и щастлив
- Г) смирен и благодарен

Въпроси с отворен отговор

19. Попълнете таблицата, като в първата колона запишете буквата, с която е означено фразеологичното словосъчетание, а срещу него във втората колона – цифрата, която посочва значението му.

А) <i>стъпквам в калта</i>	1) <i>харесва ми</i>
Б) <i>лови ми окоето</i>	2) <i>унижавам</i>
В) <i>на две крачки</i>	3) <i>навсякъде</i>
Г) <i>под път и над път</i>	4) <i>съвсем наблизо</i>

20. Преобразувайте пряката реч в изречението в непряка, като спазите правилата за пунктуационно оформяне и запазете основното глаголно време.

– ... Какво търсиш тука, Илийце? – попита напрано калугерът.

21. Запишете вида на изречението по състав *Който сее ветрове, ще жъне бури*.

22. Препишете текста, като редактирате допуснатите правописни и пунктуационни грешки, както и грешките в членуването.

Учените получавът сведения за пра историческият живот и от останките на от давна омрели разтения и животни. Изучавайки такива вкъменелости исследователите се стремят да научат повече и за динозавърите които са изчезнали преди 65 милиона години.

23. Попълнете таблицата, като в първата колона запишете буквата, а във втората – името на твореца, за когото се отнасят съответните биографични факти.

- А. *Роден в Калофер, първи син на възрожденския книжовник и учител Ботьо Петков.*
- Б. *Съдия и прокурор в София, основоположник на българския туризъм, страстен пътешественик.*
- В. *Най-малкият син на известен възрожденски поет и общественик, от когото наследява интереса към фолклора.*
- Г. *Първият български професионален писател, роден в Сопот.*

24. Попълнете таблицата, като в първата колона запишете буквата, с която е означено заглавието на всяка творба, а във втората – съответния ѝ жанр.

- А) „Една българка”
- Б) „Заточеници”
- В) „Неразделни”
- Г) „Българският език”

25. Запишете в 2-3 изречения внушенията на израза *будна кръчма*, употребен в I глава на повестта „Немили-недраги”.

Дидактическа задача: Прочетете текста и напишете подробен преразказ от името на Вида.

ВИДА

Иван Джуренов

Сърдит на всички богове и на целия свят се прибра старият, беловлас Вулица – князът на голямото славянско племе – северците. Скочи от коня си пъргаво, макар че много години се редяха на гърба му, даде поводите на дъщеря си Вида, притичала насреща му, и с ядовити крачки влезе в обширния си дом. Жена му Тиха го срещна на къщния праг и му помогна да се съблече и събуе. Тя не посмя нищо да попита. Откак едничният им син Славун беше отвлечен с измама от ромеите и във вериги откаран във Византия, те се разбираха само с погледи...

– Ех, как боговете не ме дариха с поне още един син! – заядосва се гласно Вулица, като дърпаше дългата си бяла брада. [...]

Старият мъж запроклина и боговете, и себе си, и деветте си дъщери, като най-много кълнеше Вида – най-малката и единствено неомъжена дъщеря...

Застанала на пруста, след като прибра и нахрани бащиния си жребец, Вида току-що се канеше да запали свещта, за да довърши започнатата свилена кърпа – беше мома за главяване, когато до слуха ѝ достигнаха лютите клетви на баща ѝ. Заслуша се и остана като изумена. За пръв път чуваше такива думи от бащините си уста...

Сълзи закапаха от очите на момичето. Остави прикята си недовършена и се втурна към горницата. Преди да отвори вратата, се спря задъхано, притисна лявата си гръд, където биеше разтревоженото ѝ сърце, и избърса сълзите от очите си. Сетне бутна и влезе.

Бащата не я усети и продължаваше да пустосва. Вида постоя така за миг и сетне през сълзи продума:

– Тате, мили тате! – гласът ѝ затрепера като духнат лист – Немой кълни, тате, не проклинай! Рожбите ти са дарба от боговете, не бива да се противиш на божиата воля!

Старият се обърна като опарен. В първия миг той не схвана какво дума момичето. Но сетне, изведнъж проумял, се разлюти още повече... Де се е чуло и видяло такъв срам, такъв позор? Щерка да отвори уста против баща си!...

Вулица се готвеше да произнесе още по-страшна клетва против непокорната си дъщеря и дори дигна ръка. В тоя миг обаче на портите се почука силно и клепалото, поставено на върха, надвесен над Брегава, заби зачестено – съобщение за беда...

По-злокобно от глутница гладни вълци завиха втурналите се към прохода ромейски пълчища. Техният вик, разнесен от ехото, отекна из

гората и се разнесе надалеко. Той като че ли смрази кръвта на шепата защитници на Брегава и те побягнаха нагоре, към височините, спотирени от ромейските копия и стрели. Проходът беше отприщен – пътят за варварската столица Плиска беше открит. Ромеите бързаха да минат, защото денят вече гаснеше и на небето кацнаха първите долетели от безкрая звезди. Теснината със стръмни, почти отвесни като бреговете на река скатове и надвисналата отгоре тъмна гора, всяваше смут и страх. [...] Смелостта си да нападнат Брегава черпеха от вестта, донесена от издайниците им, че след залавянето на Славун проходът не се охранява – редиците на северците се били разстроили и те приличали на стадо без овчар...

Изведнъж пред бягащите северски войни пръква сянка. Източва се и застоява. Счува се вик. Остри думи екват:

– Стойте, стойте, юнаци! – гласът трепери, не може да се разбере мъж ли, жена ли говори.

Спряха се, като под повеля бягащите. Пред тях, от честия листак на гората изскочи жена, облечена цяла в бяло, с разпуснати дълги коси и пламнали от огън очи. Тя не говори, а заповядва:

– След мене, юнаци! Стиснете здраво копията си! Опънете силно лъковете си! Мен сам бог Перун ме праща, помощ да ви дам! Напред, жив да не остане нито един ромеец!

Войниците са омаяни от силните думи на жената. Та това е горска самодива! И сам Перун я праща, бог над всички богове! [...]

Мъжете стисват копия и мечове, опъват тетивата и тръгват след самодивата. Нейната смелост е смелост на всички! Нейната развяна коса е тяхното знаме!

След малко, като откъсната пряспа сняг от старопланински връх, помитащи всичко по пътя си, северците се спуснаха върху ромейските войски, които пъплеха из прохода. Затриха всички до един, а предводителя им, кесарев брат, хванаха в плен, за да го разменят със своя роден юнак Славун.

Стихна боят. В крайна почуда всички видяха, че не самодива ги е предвождала в лютата битка, а сама Вида мома [...]

Бащата като научи, се просълзи от умиление и възхита. Прегърна дъщеря си и я благослови [...]

Непознати думи:

Прикя – невестински дар

Главяване – задомяване

Немой – недей, не

Спотирени – последвани

Пръква – появява се

Ключ с верните отговори

въпрос	отговор	точки
1	В	1
2	Б	2
3	Г	2
4	В	2
5	В	2
6	Г	2
7	А	2
8	Г	2
9	Г	1
10	А	2
11	Г	1
12	Б	1
13	В	2
14	В	1
15	Г	1
16	Г	2
17	Б	2
18	Б	2
19	А – 2; Б – 1; В – 4; Г – 3	за всеки правилен отговор – по 1 т 4
20	Напр. <i>Калугерът попита напрано Илийца какво търси тука.</i>	2
21	Подчинено подложно изречение/ подчинено подложно/подложно	3
22	Учените получават сведения за праисторическия живот и от останките на отдавна умрели растения и животни. Изучавайки такива вкаменелости, изследователите се стремят да научат повече и за динозаврите, които са изчезнали преди 65 милиона години.	за всяка открита грешка – по 1 т. 12
23	А – Христо Ботев; Б – Алеко Константинов; В – Пенчо Славейков ; Г – Иван Вазов	за всеки правилен отговор – по 1 т. 4
24	А – разказ; Б – елегия/стихотворение; В – балада/стихотворение; Г – ода/стихотворение	за всеки правилен отговор – по 1 т. 4
25	Примерни ключови изрази: <i>метафоричен/символен образ на родното; българско пространство; „свое” място, заместващо изгубения дом; антитеза/контраст на „чуждата” и враждебна земя; място, където се събират хора с будно национално самосъзнание, с буден дух, родолюбиви българи; място извън негостоприемната и мрачна чужбина, в друго измерение и др.</i>	според употребените ключови изрази 6